

Biblioteca, legislația și ideea de democratizare

Procesul de tranziție spre un nou tip de societate s-a dovedit a fi deosebit de ostil instituțiilor de cultură în general și în special bibliotecilor. Vulnerabile dintotdeauna, bibliotecile, care se numără printre cele mai vechi instituții ce determină progresul societății, au fost lăsate în ultimii ani pe post de cenușăre, la voia întâmplării. Și deși criza bibliotecii și a informației își face drum în întreaga lume, iar azi nici o bibliotecă practic nu are atât cât ar vrea sau de cât ar avea nevoie, la noi proporțiile ei au întrecut orice imaginație. Scriam cu alte ocazii că începând cu anul 1985 toți indicii principali care caracterizează activitatea bibliotecară au fost în continuă descreștere. Și iată, după 13 ani, necătând la faptul că pe parcursul anului 1998 au fost reduse 9 biblioteci și 55 de posturi de bibliotecari, că fondul de publicații a scăzut cu aproximativ 407 mii ex., că 411 bibliotecari au lucrat pe jumătate de salariu, iar 126 pe 0,75 la sută de salariu, absolut toți indicii principali de activitate bibliotecară au înregistrat o creștere simțitoare față de anul precedent. Numărul de împrumuturi a crescut cu 429 mii, numărul de împrumuturi la literatura în limba română a crescut cu 974,1 mii. Numărul de cititori a crescut cu 11 mii și marea surpriză a anului, numărul de frecvențe a crescut cu aproximativ 3 milioane sau mai exact cu 2 947, 9. De asemenea, a înregistrat o creștere indicele mediu de lectură de la 19,7 în 1997 la 20 în 1998 și cel de circulație a fondului de la 1,0 la 1,1. Se are în vedere, desigur, media pe republică, pentru că unele biblioteci au cunoscut creșteri la unii indici și anterior, iar altele sunt în cădere liberă și până acum.

N-aș vrea să ne facem iluzii că am fi devenit brusc mai buni, mai ales cunoscând starea bibliotecilor la capitolul achiziții, abonare, starea tehnică, modernizarea serviciilor etc.

Cele aproape 3 milioane de vizite în plus față de anul precedent duc la gândul că cetățenii au apucat drumul bibliotecii, în mare parte împinși de sărăcie. Și aici apare partea morală a problemei, problemă ce reiese din corelația cititor-bibliotecă-servicii oferite, ea constând mai ales în faptul că criza economică a afectat atât biblioteca, cât și beneficiarii ei. Pe de o parte, avem penuria mijloacelor bănești pentru întreținerea bibliotecii, achiziții, remunerarea personalului etc. Pe de altă parte, cetățenii n-au posibilități financiare pentru a procura cărți, ediții periodice, nemaivorbind de alte surse de informații. Și atunci ei sunt în drept să se adreseze bibliotecii care este finanțată de la buget, deci și din banii contribuabililor. Raportul dintre numărul de frecvențe și cel al împrumutului ne vorbește despre faptul că de cele mai multe ori cititorii pleacă fără informațiile sau documentele solicitate.

Este cert că politica bibliotecară în condițiile noii democrații, sau mai bine zis lipsa ei, afectează grav bibliotecile. Mijloacele financiare jenant de limitate și carențele legislative constituie obstacole serioase în realizarea efectivă a obligațiilor și sarcinilor caracteristice acestora.

Absența constantă a resurselor denunță în consecință dezinteresul administrațiilor publice față de problemele bibliotecilor și implicit față de lectura publică, determinându-le să-și găsească singure resurse de existență. Dacă în ultimii ani s-a întâmplat ceva frumos în biblioteci, s-a întâmplat datorită Fundației SOROS sau a unor persoane și organizații filantropice.

Bibliotecile care beneficiază de un ajutor exterior izbutesc încă să țină sub control situația. Un exemplu ar fi biblioteca evreească din Chișinău. În ansamblu însă, pretutindeni activitatea bibliotecilor este practic paralizată și de aici consecințele care ar putea fi fatale

pentru dezvoltarea educației, culturii și informației.

Dacă politica guvernamentală și cea a organelor locale nu se va schimba, majoritatea bibliotecilor nu vor rezista tentației de a percepe taxe pentru serviciile oferite utilizatorilor uneori chiar și la cele mai elementare.

În asemenea condiții va fi, și deja este, încălcat Manifestul UNESCO „Cu privire la biblioteca publică” care în toate cele trei ediții ale sale, începând cu cea din 1949, continuând cu ediția din 1972 și apoi în versiunea din 1994, a promovat ideea că „biblioteca publică trebuie să fie, în principiu, un serviciu gratuit” și că, „funcționarea bibliotecii cade în responsabilitatea autorităților locale și naționale”, iar „activitatea bibliotecii trebuie să fie susținută de o legislație și o finanțare corespunzătoare de către guvernele și administrațiile locale”.

Eu întotdeauna am fost de părerea și rămân la ideea că lectura publică ar trebui să țină și de competența guvernului, nu numai a administrațiilor locale. Aceasta ar minimaliza decalajul dintre diferite localități și ar garanta în mod sigur protecția socială în cultură. Nici unui stat nu-i poate fi indiferent ce citească cetățenii săi, iar în Republica Moldova aceștia nu au posibilitatea să citească nici măcar publicațiile oficiale. Atât timp cât Guvernul nu va garanta bibliotecilor o sumă oarecare din fondul necesar pentru achiziții, chiar dacă aceasta ar fi de numai 2 la sută cum este în Suedia, nici vorbă nu poate fi de protecție socială în cultură.

Nu cred că ar fi o problemă de nerezolvat pentru guvern dacă acesta ar garanta bibliotecilor publicațiile oficiale ale statului de vreme ce partidele politice găsesc mijloace să le aboneze gratuit la publicațiile lor. Nu facem o taină din faptul că în majoritatea bibliotecilor, mai ales în cele comunale unde informația și așa pătrunde cu mare greutate, azi ajung numai publicațiile partidelor politice.

E cunoscut faptul că problema legislației bibliotecare care ar trebui să pună la punct toate aspectele privind organizarea, funcționarea, finanțarea etc. este caracteristică pentru foarte multe țări. Nu în zadar Consiliul Europei a găsit de cuviință organizarea seminarului „Reforma legislației bibliotecare în Europa centrală: necesități și așteptări”.

În concluziile Seminarului, Consiliul de cooperare culturală de pe lângă Consiliul Europei recomandă elaborarea unei legi specifice care să reglementeze organizarea și funcționarea bibliotecii publice, dat fiind faptul că această instituție de cultură are menirea să ofere zilnic servicii pentru tot ansamblul populației. Legea despre bibliotecile publice ar trebui să se bazeze pe dreptul la instruire, informare și de loisir și bineînțeles pe principiile Manifestului UNESCO „Despre biblioteca publică”. Un loc aparte se recomandă să fie rezervat Sistemului de finanțare a bibliotecilor.

Dată fiind recesiunea economică, care în majoritatea țărilor a dus la diminuarea resurselor destinate bibliotecilor, pe parcursul ultimului deceniu se discută mult și controversat despre principiul gratuității serviciilor oferite de bibliotecă. Multe țări au ținut cont de acest deziderat al Manifestului în procesul reformei legislației bibliotecare.

Parlamentarii din Finlanda - o țară cu 18,5 la sută șomeri, au decis, cu o majoritate de 164 voturi din totalul de 200, că serviciul de împrumut la bibliotecile publice trebuie să fie gratuit.

În Anglia și Țara Galilor printr-un Regulament special intrat în vigoare în 1991 sunt determinate cazurile concrete când serviciile bibliotecii sunt gratuite. O taxă poate fi cerută, de exemplu, unui cercetător care efectuează o lucrare de pe urma căreia va avea un beneficiu financiar.

Afirmarea serviciilor gratuite este unul din argumentele principale promovate de adepții restabilirii Legii despre bibliotecile publice în Suedia.

Legea Republicii Moldova „Despre bibliotecii” care a fost elaborată și adoptată printre primele după demararea procesului de accelerare a

reformei legislative bibliotecare în Europa centrală și orientală și care a fost menționată de secretariatul Consiliului Europei, în articolul 33 „Prestarea de servicii cu plată”, nominalizează serviciile pentru prestarea cărora biblioteca poate percepe contravaloarea lor. Despre serviciile care trebuie să rămână în mod obligatoriu gratuite nu se spune nimic. Acest moment va trebui probabil luat în considerare la modificarea Legii.

În Raportul asupra Cărții verzi a Uniunii Europene privind rolul bibliotecilor în lumea modernă se menționează: „Taxele afectează în primul rând utilizarea; dezbateră privind această problemă s-a concentrat în primul rând asupra percepției de taxe pentru împrumut. Adversarii unor astfel de plăți observă că efectul cel mai mare este scăderea numărului de cereri de împrumut, astfel încât se realizează un nivel de utilizare scăzut al bibliotecilor și colecțiilor. În comparație, venitul din perceperea de taxe pentru împrumut aduce un beneficiu scăzut și nu rezolvă problemele financiare ale bibliotecilor. În multe țări, se discută în mod curent dacă să se perceapă taxe pentru utilizarea cataloagelor - în special a bibliografiilor naționale - sau dacă acestea să fie gratuite. Criticii consideră nerezonabil să percepi bani, pentru că informațiile s-au colectat recurgându-se la venituri provenite din alte taxe și fac parte din moștenirea culturală națională care aparține tuturor”.

Finanțate după principiul „ce rămâne după ce s-a împărțit totul”, bibliotecile au devenit victime ale politicii economice a autorităților naționale și locale.

Această stare de lucruri n-are efecte imediate, dar țintește în viitor, afectând memoria istorică și sursele informaționale care se acumulează sistematic. A sacrifica bibliotecile în numele unor economii nesemnificative de moment înseamnă a neglija bazele de democrație.

VERA OSOIANU
Biblioteca Națională a Republicii
Moldova

Tradiție împlinită

Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” din Târgoviște reușește de ani buni să facă din „Zilele Bibliotecii” o manifestare culturală de larg interes și o dezbateră profesională atât de necesară în momentele de mare dificultate ale instituției cărții. Cele două aspecte - unul de imagine, celălalt de specific - au reușit să asigure în timp Bibliotecii Județene un loc bine stabilit într-un centru de puternică și veche tradiție spirituală. Și „Zilele...” de anul acesta, desfășurate între 27-30 aprilie la sediul Bibliotecii confirmă frumoasa tradiție înstăpinită de-a lungul deceniilor prin stăruința cu care pune în valoare excepționala vatră culturală dâmbovițeană și înscrierea în problematica controversată a prezentului.

Prima zi a manifestării s-a deschis în prezența oficialităților județului cu Simpozionul „Tradiții ale culturii medievale românești”, prilejuit de câteva momente aniversare: 350 de ani de la apariția, la Târgoviște, a „Triodului pentecostar slavonesc” (1649) și comemorarea a 340 de ani de la moartea cărturarului Udriște Năsturel (1659). Au prezentat comunicări dr. Sultana Craia, Ștefan Ion Ghilimescu, George Coandă, Constantin Condrea și Victor Petrescu. Textele au urmărit, mai ales, istoria cărții și a tiparului strălucit reprezentată în Cetatea de scaun a Țării Românești.

Cea mai mare parte a celor trei zile ale manifestării a fost dedicată bibliotecii și cărții. Masa rotundă „Perfecționarea profesională a bibliotecarilor - prioritate în modernizarea actului de cultură” realizată de Biblioteca Județeană în colaborare cu revista „Biblioteca”, a prilejuit un schimb de opinie între participanți - bibliotecari din bibliotecile publice și școlare - pe o temă de acut interes. A deschis lucrările gazda dezbaterii, prof. Victor Petrescu, directorul Bibliotecii Județene, iar Silvia Nestorescu, expert la Centrul de Pregătire și Formare a Personalului din Instituțiile de Cultură, a prezentat succint preocupările instituției pentru modernizarea învățământului profesional. Tot pe o temă de